

BİLÂL EFENDİ’NİN KISSA-İ YÛSUF U ZELÎHÂ’SININ TUNUS NÜSHASI*

Selami TURAN**
Kamile ÇETİN***

ÖZET

Yusuf Kıssası, hem Kur’ân-ı Kerim’de hem de hadislerde yer alması itibariyle dikkati çekmiş ve bu sebeple, Klâsik Türk Edebiyatında Yûsuf ve Zelîhâ konulu pek çok mesnevi kaleme alınmıştır. Bu yazıda, 18. yüzyıl Klâsik Türk şairlerinden olan Bilâl Efendi’nin Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ adlı eserinin Tunus Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü’nde, 12004 arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüshası tanıtılmıştır.

Bu nüsha, Bilâl Efendi tarafından manzum olarak yazılan eserin mensur şekilde düzenlenmiş bir nüshasıdır. Nüsha, şekil, içerik ve imla açısından birtakım farklılık ve benzerlikleri içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilâl Efendi, Yûsuf u Zelîhâ, Tunus Millî Kütüphanesi

THE TUNUS COPY OF KISSA-İ YUSUF U ZELÎHÂ BY BİLAL EFENDİ

ABSTRACT

The story of Yusuf is given place in both the Koran and hadiths. For this reason, many mesnevis have been written out on Yusuf and Zeliha in the Classical Turkish Literature. Registered as the archive number 12004 in the section of Turkish Manuscripts of Tunus National Library, the copy of Kıssa-i Yusuf u Zeliha by one of the 18th century Classical Turkish poets, Bilal Efendi has been introduced in this work.

The related copy is the version, arranged in prose, of the original, written out in verse by Bilal Efendi. The copy includes some of the varieties and similarities in terms of form, content and spelling

Key words: Bilal Efendi, Yusuf u Zeliha, Copy in Tunus National Library.

* Mali desteklerinden dolayı TÜBİTAK’a (SOBAG 109K317) teşekkür ederiz.

** Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, turan@fef.sdu.edu.tr.

*** Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kamilecetin80@gmail.com.

GİRİŞ

Hız. Yûsuf ile Züleyhâ'nın aşk hikâyelerinin yer aldığı mesneviler, *Yûsuf u Züleyhâ*, *Kıssa-i Yûsuf* ve *Yûsuf u Zelihâ* gibi isimlerle, Arap, İran ve Türk edebiyatlarında çokça yazılmıştır. Ayrıca aynı konu, Batı edebiyatlarında da çeşitli dillerde işlenmiştir. Aslen İbranî menkıbesi olan bu hikâyeye, Tevrat'ın Tekvin bölümünde¹ yer alırken, Kur'an'da 12. sûre olan Yûsuf Sûresi'nde geçer. Burada *Ahsenü'l kâsas* (*kıssaların en güzeli*) şeklinde nitelendirilir².

Batı edebiyatlarında bu konu işlenirken Tevrat'taki bilgiler esas alınmış; Arap, İran ve Türk edebiyatlarında ise, tefsir, hadis ve İslâm tarihinden faydalanılmıştır³.

Hız. Yûsuf'un başından geçenlerin anlatıldığı eserlerin Arap edebiyatındaki ilk örneği, Gazâlî (öl. M. 1111)'nin *Bahrü'l-Mahabbe* adlı eseridir. İkinci eser, İbnü'l-Cevzî Abdu'r-rahman b. Ali b. Muhammed Ebû'l-Ferec Cemâlî'd-în (M.1116-1200)'in *Zehrü'l-Anîk fî-Kıssa-i Yûsuf-ı Sıddîk* adlı eseri olup Yûsuf Sûresi'nin tefsiridir. Bu konuyla ilgili diğer eserler ise, Ebû Hafs Sirâcü'd-în b. Ömer b. İbrahim el-Ensârî el-Avsî el-Mâlikî el-Müzekkir tarafından M. 1284'de yazılan *Zehrü'l-Kimâm fî-Kıssati Yûsufe Aleyhi's-selâtü ve's-Selâm Tâce'd-în Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed bin Yezîd et-Tûsî* (öl. M.1311)'nin *Câmi'ü Letâ'ifu'l-Besâtîn*'i, Molla Muîn-i Cuveynî (öl. ?)'nin *Ahsenü'l-Kâsas*'ı ve Alâü'd-în Alî b. Muhammed b. İbrâhîm b. Hazînü's-şihî el-Bağdâdî (öl. M.1340)'nin *Tefsîr-i Sûre-i Yûsuf* udur. Söz konusu eserler, XV. yüzyıla kadar yazılan eserlerdir⁴.

İran edebiyatında manzum, mensur ve manzum-mensur karışık olmak üzere üç şekilde Yûsuf kıssası yazılmıştır. Kaynaklarda geçen manzum mesnevi yazarları şunlardır: Ebu'l-Müeyyed Belhî, Bahtiyârî-i Ahvâzî (X. yy.), Firdevsî Tûsî (öl. 1020), Şihabü'd-din Âmâk Buhârî, Rûknü'd-din Mes'ûd b. Muhammed İmamzâde (1203-1227), Âzerî Tûsî (öl. 1461), Molla Câmî (öl. 1492), Hâverî, Hâce Mes'ud Kummî, Muhammed Kasım Han Mevçî Bedahşânî, Ahd-i Savecî, Mîr Ma'sûm Safevî Nâmî, Takî'ü'd-din Ahvadî, Mahmud Big Sâlim Tebrîzî, Nâzım Herevî, Mirza Muhammed b. Muhammed Şerîf Hasanî Kazvinî, Molla Şah Muhammed b. Abd Muhammed (Muhammed Şah b. Molla İdî), Muhammed İbrahim Halîlullah (Halife İbrahim), Salâhî, Lutf Ali Big Âzer (öl. 1781), Mirza Muhammed Sâdık Mûsevî Nâmî İsfehânî, Mirza Abdullah b. Habibullah

¹ *Kitab-ı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul 1985, Ahd-i Atik (Tekvin), s. 37-53; Ahd-i Cedid (Resullerin işleri), s. 126; Kur'an, Yûsuf 12/1-111.

² Ahmet Mermer, "Yusuf ile Zeliha", TDEA, Dergah Yayınları, C. VIII, İstanbul 1998, s. 619.

³ Leylâ Karahan, Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ), TDK Yayınları, Ankara 1994, s. 9-10; Bu konuyla ilgili geniş bilgi için Bkz. Halide Dolu, *Menşeyinden Beri Yûsuf Hikayesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları*, Doktora Tezi, İstanbul 1953, s. 48-67.

⁴ Karahan, *a.g.e.*, s. 9-10; Bu konuyla ilgili geniş bilgi için Bkz. Dolu, *a.g.t.*, s. 97-108.

Şihâb Turşîzî, Şevket, Haşmet, Şu'le-i İsfehânî, Nâzim Gulpeyâgânî, Cevherî Tebrîzî, Seyyid Safir Ahmed Belgirâmîoğlu, Habîbî, Hâ'im Süleyman. Mensur mesnevi yazarları olarak, Hâce Ebu İsmail Abdullah b. Ali Mansur Muhammed Ensârî Herâtî, Ebu Nesr Ahmed b. Ahmed b. Nasr Buhârî, Mahmûd b. Muhammed b. İbrâhîm, Muînü'd-dîn Muhammed Emîn b. Şerefü'd-dîn Hacî Muhammed Ferâhî, İsamü'd-dîn İbrâhîm, Mevlevî Seyyid Safder, Alî b. Seyyid Haydar Ali Rızavî Dehlevî, Abdü'l-Azîm Hüseyinî İsfehânî, Muhammed Hâdî Na'inî (öl. 1727), Abdü'l-Gafûr Hittelânî, Ya'kûb b. Osman gibi isimler; manzum-mensur mesnevi yazarı olarak da Cemâlî zikredilebilir⁵.

Türk edebiyatında da, İran edebiyatında olduğu gibi, manzum ve mensur olarak kaleme alınmış birçok Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi vardır. Manzum olanlar arasında bilinen ilk Yusuf u Zeliha mesnevisi, XIII. yüzyıl ediplerinden Ali ve onun çağdaşı Şeyyad Hamza'ya aittir. XIV. yüzyılda Kırımlı Mahmud, Haliloğlu Ali, Süli Fakih, Kadı Darir, Ahmedî; XV. yüzyılda Çağatay sahasında Dür Big, Şahrüh, Hâmidî, Yûsuf ve Zelihâ mesnevisi yazmışlardır. İran edebiyatının önemli ediplerinden Molla Câmî'ye kadar yazılan mesneviler, daha çok dinî heyecan ve telkin maksadıyla yazılan eserlerdir. Bunların yanında, sanat yönü ön planda olan, edebî zevke hitap eden pek çok eser kaleme alınmıştır. Bunlardan Hamdullah Hamdî (öl. 1508), Kemal Paşazâde (öl. 1513), Taşlıcalı Yahyâ (öl.1582), Akşehirli Gubârî Abdurrahmân (öl. 1566), Bursalı Celilî (öl. 1569), Köprülüzade Esad Paşa (öl.1726), Ahmed Mürşidî (öl.1760), Molla Hasan (öl. 1761) ve Mehmed İzzet Paşa (öl. 1911)'ya ait mesneviler Molla Câmî'nin eserinin Türkçe'ye çevirisidir. Ayrıca kaynaklarda Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi olduğu belirtildiği hâlde, henüz eserleri gün yüzüne çıkarılmamış şairler de vardır. Bunlar, Ahmedî (öl. 1412), Şeyhoğlu Mustafa (XV. yy.), Kırımlı Abdülmecid (XV. yy), Hatâî (XV. yy. Şah İsmail değil), Çâkerî Sinan Çelebi (XV. yy.), Behiştî Ahmed Sinan (XV. yy.), Likâî (XVI. yy.), Nimetullah (XVI. yy.), Halîfe (öl. 1572), Karamanlı Kâmî Mehmed (öl. 1545), Ziyâî Yûsuf Çelebi (öl. 1543), Şikârî (öl. 1584), Manastırlı Kadı Sinan (XVI. yy.), Bursalı Havâî Mustafa (öl. 1608), Bağdadlı Zihnî Abdüddelil (öl. 1614), Rıf'atî Abdülhay (öl. 1669), Havâî Abdurrahman (öl. 1710), Süleyman Tevfik Bey (XIX. yy.) gibi isimlerdir⁶.

Mensur Yûsuf u Züleyhâ yazarları içerisinde ise, Celalzâde Koca Nişancı Mustafa Bey (öl. 1567), Galatalı Mehmed Efendi (öl. 1597) ve Altıparmak Mehmed Efendi (öl. 1623) zikredilebilir⁷.

⁵ Karahan, *a.g.e.*, s. 10-11; Bu konu ile ilgili daha geniş bilgi için Bkz. Dolu, *a.g.t.*, s. 97-106, 111-172.

⁶ Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayını, C. I, Ankara 1988, s. 128-130; Mermer, *a.g.m.*, s. 619-621.

⁷ Dolu, *a.g.t.*, s. 299.

Bilâl Efendi:

Yazımıza konu olan Oflu Bilâl Efendi, Yûsuf u Züleyhâ yazma geleneğinin XVIII. yüzyıldaki temsilcilerindendir. Hayatı hakkında kaynaklarda yeterince bilgi bulunmayan Bilâl Efendi'nin Trabzon'un Of İlçesine bağlı Paçan köyünden olduğu mesnevisindeki şu beyitlerden anlaşılmaktadır⁸:

Ki Ürabzon bir Ànda rýşen oldu
ÚaøÀsıdur hem Of èayn-ı şen oldu
Daði úaryelerinden úarye Paçan
Çü maèmÿr oldu gitdi şerr ü úuàÿÀn

Şairin hayatı ile ilgili birtakım bilgilere de III. Selim devrinde yaşamış olan Ahmed Cavid'in *Hadika-i Vekâyi'* isimli eserinde rastlamaktayız. Eserin, Osmanlı Rus Savaşı(1787-1792)'nin anlatıldığı kısımda, Bilâl Efendi'nin, yöresinden topladığı 80 civarında askerle savaşa katıldığı, H. 1204/M. 1790 tarihinde Kuban Nehri kıyısında çetin bir çatışma yaşandığı, savaşta büyük bir cesaret ve kahramanlık gösterdiği, askerleriyle birlikte Kuban Nehri'ni geçmek isterken boğularak şehit olduğu kayıtlıdır. Verilen bu bilgilerden Bilâl Efendi'nin H. 1204/M. 1790 tarihinde vefat ettiği anlaşılmaktadır⁹.

Eserleri:

Bilâl Efendi'nin bilinen en önemli eseri, Yûsuf u Zelihâ'sıdır. Müellif, eserini, H. 1167/M. 1753 tarihinde kaleme aldığını mesnevîde yer alan bir beytinde şöyle belirtir:

Çü hicret biñ yüze irdi kemÀ-kÀn
Daði altmış yedide buldı devrÀn
Bilal Efendi, halkı bilgilendirmek için eserini Türkçe yazdığını,
VelÀkin Türkce taãrió itdüm anı
Úamuya èilm ola bellü beyÀanı
Beyitleriyle ifade eder.

⁸ Muhammet Kuzubaş, *Kıssa-i Yûsuf u Zelihâ Oflu Bilâl Efendi*, Karadeniz Dergisi Yayınları, İstanbul 2010, s. 25.

⁹ Ahmed Cavid, *Hadika-i Vekâyi'*, (Haz. Adnan Baycar), TTK Yayını, Ankara 1998, s. 175-178; Kuzubaş, *a.g.e.*, s. 25-29.

Bu bağlamda şair, eserinde Yusuf peygamberin aşkını anlatmanın yanında yeri geldikçe nasihat kabilinden birtakım beyitlere de yer vermiştir¹⁰.

Mesneviden başka şaire ait, Beni İsrail zamanında geçen bir olayın anlatıldığı Kıssa-i Erve isimli manzum bir eser ve kaside nazım şekli ile yazılmış 83 beyitlik Nasihatname vardır. Ayrıca, bazı kaynaklarda, Bilâl Efendi'nin basılmış bir divanı ve Müslimnâme isimli eserinin olduğu söylenmektedir¹¹.

Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ'nın Nûshaları

Bilâl Efendi'nin Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ adlı eseriyle ilgili yaptığımız literatür taraması neticesinde, Bilâl veya Bilâl Efendi adına kayıtlı üç tanesi yazma, bir tanesi matbu olmak üzere dört nüsha tespit ettik. Bu nüshalardan üç tanesi, Türkiye'deki kütüphanelerde, bir tanesi ise, Tunus Millî Kütüphanesi'nde yer almaktadır.

Türkiye'de yer alan yazma nüshalardan ilki, Millî Kütüphane Türkçe Yazmalar Bölümü'nde, 06 Mil Yz B 1052 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. *Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ* başlıklı olan nüsha, Abdurrahman Bin İsmail Bin Abdurrahman tarafından H. 1213/M. 1798 tarihinde, bozuk nesih hattıyla istinsah edilmiştir. Sonradan yapıldığı anlaşılan desenli bez bir mukavva ciltle kaplıdır. Yer yer rutubet lekelerinin bulunduğu nüshada cetveller kırmızıdır. Nüsha reddedelidir. Diğer nüsha da, Millî kütüphanede 06 Mil Yz A 8421 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. *Hâzâ Kıssa-i Yûsuf Aleyhi's-selâm* başlığını taşıyan nüsha, harekeli nesihle yazılmıştır. Eserin sonunda, sonradan eklendiği anlaşılan H. 1266/M. 1849 tarihi yer alır. Müstensihî hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan eser, üstü desenli kâğıtla kaplı mukavva cilt içindedir. Kâğıtlar koyu krem rengindedir ve rutubet lekeli. Bazı söz başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bu nüsha de reddedelidir¹².

Şaire ait *Kıssa-i Yûsuf*'un matbu nüshası ise, Ali Emîrî Efendi Manzum Eserler Bölümü'nde, 7175/1 numarada kayıtlıdır. Litografya matbaasında basılan bu nüshanın baskı ve dağıtım işlerini Kırîmî Yusuf Ziya yapmıştır. Nüshanın (1-91) sayfaları arasında Yûsuf kıssası yer alır. Ayrıca matbu nüshada hayırlı insanların övgüsü için yazılmış İbn-i Abbas'a ait bir murabba (92), Hazret-i Erve kıssası (93-120) ve Nasihatnâme (122-125) yer almaktadır. Matbu nüshanın hangi nüsha esas alınarak tabedildiği hususunda, eldeki mevcut nüshalardan Millî Kütüphane Türkçe Yazmalar Bölümü'nde, 06 Mil Yz A 8421 numarada kayıtlı olan nüsha ile pek çok benzerlikleri

¹⁰ Muhammet Kuzubaş, *a.g.e.*, s. 31.

¹¹ Haşim Albayrak, *Oflu Hoca Kavramını Oluşturan Din Adamları*, Sahaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2008, s. 123; Muhammet Kuzubaş, *a.g.e.*, s. 32.

¹² Kuzubaş, *a.g.e.*, s. 58-59.

bulunsa da, birtakım farklılıkların bulunması esere ait başka nüsha veya nüshaların bulunabileceği hakkında bize ipucu vermektedir.

Tunus Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü'ndeki nüsha ise, 12004 arşiv numarasıyla Bilâl Efendi adına, *Kıssa-i Yûsuf* ismiyle kayıtlıdır. Bu nüsha hakkında Tunus Millî Kütüphanesi'ndeki Türkçe el yazmalarının tanıtıldığı bir makalede birtakım bilgilere yer verilmiştir. Bu yazıda, yazar ve eser hakkında çok fazla bilgi bulunamaması sebebiyle, bu nüsha ile ilgili olarak “*Kütüphane kayıtlarında Bilal Efendi adına kayıtlı herhangi bir Yusuf kıssasına rastlamadık. Bu itibarla eserin şimdilik yeni bir Yusuf kıssası olduğuna hükmedebiliriz.*”¹³ denmiştir.

Uzun uğraşlar sonucu Tunus nüshasını elde ettikten sonra, bahsi geçen nüshanın Bilâl Efendi'nin *Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâsı*'nın -mensur bir şekilde düzenlenmiş- yeni bir yazması olduğunu gördük. Kitap, *Hâzâ Kitâb-ı Hazret-i Yûsuf Tasnîf-i Bilâl Efendi* başlığını taşımaktadır. 126 varak olan eserin her sayfası 11 satırdır. Harekeli nesih hattıyla kaleme alınan nüshanın istinsah tarihi eserin sonunda, H. 1215/M. 1800 olarak kayıtlıdır. İnebolulu Birincioğlu Halil Yazıcı tarafından yazılmıştır. Yûsuf kıssası 2b'de başlamaktadır. Yazma nüshanın başında (1a), rik'a hattıyla sonradan eklendiği anlaşılan kısımda, eserin ilk varagındaki cümlelerin bir kısmı kayıtlıdır. 2a'da ise, Tunus Kütüphanesi'ne ait bir kayıt mevcuttur. Eser reddadelidir.

Müstensih hakkında, metnin son kısmında yer alan ketebe kaydından birtakım bilgilere ulaşılabilmektedir. Bu bilgilerden müstensihin adının Halil olduğu, İnebolulu olduğu, Birincioğlu lakabıyla anıldığı ve yazıcı olduğu anlaşılmaktadır.

Nüsha;

[2b] (1) *Hâzâ Kitâb-ı Hazret-i Yûsuf Tasnîf-i Bilâl Efendi* (2) *Bismi'llâ hi'r-raóÀmni'r-raóim* (3) *Rivâyet olunur ki. bizüm beyâamberimizden Muóammed Muâüafâ. (4) äallallâhu TeèÀlâ èAleyhi ve Sellem bir gün óaøret-i èÂyişe ilen otururken¹⁴ didi ki ne olaydı. evvelki (6) beyâamberlerden bir óikÂye olaydı. ol (7) sÀèat CebrÂèil èAleyhiés-selÂm naónu nauuãâu Âyetele (8) nÂzil oldı. óaøret-i Yaèúyb óaøretleri Àòir (9) èömrinde on iki evlâd cemèe eyledi. onı bir anadan*

¹³ Cihan Okuyucu, “Tunus Milli Kütüphanesindeki Türkçe El Yazmaları”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Kasım 2000-Nisan 2001, Yıl: 2, S. 7-8, s. 135-170.

¹⁴ Eserin başında, sonradan eklendiği anlaşılan kısımda bu cümle “*óaøret-i èÂyişe ilen oturur idi óaøret-i èÂyişe didi ki ne olaydı evvelki geçgen peyâamberlerden*” şeklinde kaydedilmiştir. vr. 1a.

(10) İbn-i Yâmin ile Yÿsuf bir anadan. Daòi dÿrri [3a] (1) Yÿsuf çÿnki doadı iki ay oldu.....¹⁵

Cümleleriyle başlar.

"...[125b] (1) saña yeydir Óüseyin óÀc idi óacc itmiş idi. (2) Óasan úÀéi umurcuú görmüş idi. bu iki (3) yÀrÿñ elóÀc tamÀmet belim dal itdüm. beöl-i úuvvet. Yÿ(4) sufuñ úiããasın naôma götürdüm. nice (5) eyyÀm feraó olup oturdum. hemÀn niãfına irdüm (6) başuma bir. úaøÀ geldi aãlÀ olmaz taúrir. (7) òudÀ óífô eyledi elhamdülillÀh. selÀmet oldu èÀlem (8) oldu rÀh. Çekerdüm àam tamÀm olmazsa naômum. (9) Úalur ibdÀl óunmaz daòi naômum. HidÀyet irdi. (10) Ol kÀn-ı keremden. esüp bÀd-ı áabÀ geldi (11) èademden tamÀm oldu bu naômum elóamdülillÀh hemÀn 126a (1) oldu bu naômum elóamdülillÀh: (2) ketebehüél-faúirüél-òauír İ nabollı Birincioalı (3) Óalil Yazıcı óuuyup ve diñlen ve yazana bir fÀtióa-yı (4) şerif óuíyanlaruñ Àoirleri ve èÀ(5) úıbetleri óayır ola tÀriòì (6) sene 1215¹⁶

Cümleleriyle tamamlanır.

Eserin istinsah tarihinin H.1215/M. 1800 olması, eğer başka bir nüshası yoksa, müstensih Birincioğlu Halil'in, Abdurrahman bin İsmail bin Abdurrahman tarafından H. 1213/M. 1798 tarihinde istinsah edilen *Kıssa-i Yûsuf u Zelihâ* başlıklı nüshayı gördüğü ve söz konusu yazmayı esas aldığı söylenebilir.

Müstensih, eseri istinsah ederken manzum nüshadaki mısraları düzyazı şeklinde düzenlemeye çalışmıştır. Fakat metne dikkat edildiğinde manzum nüshadaki dil, anlatım ve içeriğe sadık kalmaya çalışan müstensih, metinde birtakım tasarruflarda bulunduğu, eklemeler, çıkarmalar ve yer değiştirmeler yaptığı görülmüştür. Ayrıca metinde geçen Arapça ve Farsça kelimelerin yazımındaki hatalar, müstensih'in yazma işinde pek de mahir olmadığını göstermektedir. Eserde kelimelerin yazılışında, Karadeniz Bölgesi'ne ait mahallî ağız özelliklerine de rastlanmaktadır. Bunda Bilâl Efendi gibi, müstensih'in de aynı bölgeden olmasının etkisi vardır.

Türkiye'deki manzum nüshalar ile Tunus nüshası arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, ayrı bir makale konusu olarak düşünöldüğü için yazı kısa tutulmuştur.

¹⁵ Bibliotheque Nationale de Tunis (Tunus Millî Kütüphanesi), 1204, vr. 2b, 3a.

¹⁶ Bibliotheque Nationale de Tunis (Tunus Millî Kütüphanesi), 1204, vr. 125b, 126a.

Sonuç olarak, XVIII. yüzyılda yaşamış olan Bilâl Efendi, ortaya koyduğu mesnevisiyle, Kısa-i Yûsuf yazma geleneğine adını yazdırmıştır. Eserin, şu an için, tespit edilebilen dört nüshasının olması, onun tanındığının ve okunduğunun bir ispatıdır. Bu yazımızda manzum nüshalardan şekil, içerik ve imla açısından birtakım farklılık ve benzerlikleri bulunan Tunus nüshası, ilim âlemine tanıtılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmed Câvid, *Hadîka-i Vekâyi'*, (Haz. Adnan Baycar), TTK Yayınları, Ankara 1998.
- Albayrak, Haşim, *Oflu Hoca Kavramını Oluşturan Din Adamları*, Sahaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2008.
- Bilâl Efendi, *Kıssa-i Yusuf*, Bibliotheque Nationale de Tunis (Tunus Milli Kütüphanesi), 1204.
- Demir, Necati, *Trabzon ve Yöresi Ağızları, Cilt I-II-III*, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.
- Dolu, Halide, *Menşeyinden Beri Yûsuf Hikayesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Doktora Tezi, İstanbul 1953.
- Karahan, Leylâ, *Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ)*, TDK Yayınları, Ankara 1994
- Kitab-ı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul 1985.
- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2004.
- Kuzubaş, Muhammet, *Kıssa-i Yûsuf u Zelihâ Oflu Bilâl Efendi*, Karadeniz Dergisi Yayınları, İstanbul 2010.
- Levend, Agah Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayını, C. I, Ankara 1988.
- Mermer, Ahmet, “Yusuf ile Zeliha”, *TDEA*, Dergah Yayınları, C. VIII, İstanbul 1998, s. 619-621.
- Okuyucu, Cihan, “Tunus Milli Kütüphanesindeki Türkçe El Yazmaları”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Kasım 2000-Nisan 2001, Yıl: 2, S. 7-8, s. 135-170.

Eserin İlk Sayfası:

Eserin son sayfası:

